

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 6.

1999. szeptember

Budapest, 1999. október

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 1999. szeptemberében Omnibusz-adatfelvételt végzett 1529 fős, országos, a magyar felnőtt lakosságot nem, kor és iskolai végzettség szempontjából reprezentáló mintán. A minta valószínűségi minta, ami többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- A magyar lakosság továbbra is kedvezőtlenül, inkább negatívan ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. A jövőre vonatkozó várakozások inkább pesszimisták, de ezek a vélemények kevésbé negatívak, mint a jelenre vonatkozó helyzetértékelések.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék közel egyéves tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. Az előző hónapéhoz képest tovább romlott a kormány tevékenységének megítélése, míg az ellenzék minősítése nem változott. Ezzel párhuzamosan drasztikusan romlott a demokrácia magyarországi működésének megítélése a lakosság körében.
- Lengyelországban (61%) és Magyarországon (52%) az állampolgárok többsége kívánatosnak tartaná az adócsökkentést, még akkor is, ha ez a szociális kiadások jelenlegi szintjének csökkentését vonná maga után. Ugyanakkor mindhárom országban domináns álláspont az, hogy adóterhek igazságtalanul oszlanak meg a különböző jövedelmi helyzetűek között: a magas jövedelműek kevés, az alacsony jövedelműek sok adót fizetnek. Magyarországon a válaszadók többsége a közepes jövedelműek adóterheit is magasnak találja.
- A magyarok lényegesen elnézőbbek a közterhek alóli kibújás egyes módozataival szemben, min a csehek vagy a lengyelek. Bár a válaszadók többsége helyteleníti mind a jövedelemeltitkolást a személyi jövedelemadó bevallásakor, mind pedig a feketemunkások alkalmazását, azonban - különösen a három ország adatainak összehasonlításában – nagyon magas, 40% körüli az ezeket a magatartásformákat megbocsáthatóknak tartók aránya. Mindhárom országban hasonlóan magas, 80%-ot meghaladó ugyanakkor azok aránya, akik elítélik az állami támogatások megszerzése érdekében hamis adatokat közlőket.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy szeptemberben is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről és milyen várakozásaik vannak a kérdezés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A lakosság szubjektív helyzetértékelésére vonatkozó adatok szeptemberben kis mértékű, pozitív irányú változást mutatnak a júliusi adatokhoz képest. Azonban továbbra is a saját anyagi helyzettel való elégedetlenség és a jövővel kapcsolatos enyhén pesszimista várakozások jellemzik a válaszokat.

A válaszadók többsége jelenlegi helyzetét közepesnek ítéli meg (55%), egynegyedük azonban azt rossznak, egytizedük pedig nagyon rossznak tartja (10,8%). A másik oldalon a helyzetet jónak értékelők aránya még az egytizedet sem éri el (9%). Az ötfokú skálán mért válaszok átlaga 2,62. A feltett kérdésben gyakorlatilag mindenki véleményt nyilvánított, elhanyagolható a határozatlanok vagy a válaszmegtagadók száma.

Az átlagnál elégedettebbek saját anyagi helyzetükkel a felsőfokú végzettségűek (3,02), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók (3,00) és a vezető, értelmiségi foglalkozásúak (3,01).

A jövőre vonatkozó várakozások továbbra is enyhén pesszimisták. A megkérdezettek több, mint kétötöde (42,5%) nem számít változásra jövő szeptemberig, 30%-uk szerint rosszabbul, egyötödük szerint pedig jobban fognak élni akkor, mint most. A válaszok átlaga 2,80. A határozatlanok, válaszmegtagadók aránya nem éri el az összes megkérdezett egytizedét (7%).

A jövőre vonatkozó várakozások és a szocioökonómiai háttérváltozók kapcsolata hasonló, mint azt a helyzetértékelés esetében tapasztaltuk, ám kevésbé erős annál. Külön is érdemes megemlíteni az iskolai végzettséget. Az érettségizettek (2,98) várakozásai különböznek a felsőfokú végzettségűekétől (2,90), azokénál kevésbé pesszimisták.

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	1	0,1
Jó	137	9,0
Nem is jó, nem is rossz	838	55,0
Roszs	383	25,1
Nagyon rossz	165	10,8
<i>Összesen</i>	<i>1523</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,62</i>	
Nem tudja*	2	0,1

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	18	1,3
Jobb, mint most	282	19,9
Ugyanilyen	603	42,5
Roszsabb, mint most	430	30,3
Sokkal rosszabb, mint most	85	6,0
<i>Összesen</i>	<i>1419</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,80</i>	
Nem tudja*	107	7,0

*az összes megkérdezett százalékában

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Az állampolgárok az ország jelenlegi gazdasági helyzetét továbbra is rossznak ítélik meg saját anyagi helyzetüknél (átlag: 2,49). Szeptemberben a határozott választ adók 4,2%-a véli úgy, hogy a gazdaság helyzete kedvező, 46%-uk ugyanakkor rossznak vagy nagyon rossznak gondolja azt. A válaszadók éppen fele szerint a gazdasági helyzet sem jónak, sem pedig rossznak nem mondható.

Minél idősebb és magasabb iskolai végzettségű valaki, annál nagyobb valószínűséggel értékeli jobb osztályzatokkal az ország jelenlegi gazdasági helyzetét. Az átlagnál jobbnak értékelik a gazdaság állapotát a vezető, értelmiségi foglalkozásúak (2,68).

A válaszok átlaga (2,89) alapján sokan vannak olyanok, akik a jelenlegi helyzetet inkább rossznak, a jövőbeli kilátásokat viszont inkább jónak látják. A júliusi adatokhoz képest ebben a kérdésben történt a legnagyobb mértékű elmozdulás. A legtöbben (45%) nem számítanak változásra a gazdaság területén, a jövő ilyenkorai helyzetet a jelenleginél rosszabbnak (30,5%) prognosztizálók aránya valamivel magasabb, mint az optimista várakozásokkal rendelkezőké (24,3).

A gazdaság helyzetének alakulásával kapcsolatos várakozások esetében ugyanazt lehet elmondani, mint a saját anyagi helyzet értékelésének elemzésekor: a társadalmi-gazdasági változókkal mutatott kapcsolatok hasonlóak, mint a helyzetértékelés esetében. Az iskolai végzettség szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy szakmunkásképzőt végzettek, az érettségizettek és a diplomások várakozásai statisztikailag nem

különböznek egymástól, de mindegyik átlagérték különbözik az általános iskolát végzettek válaszainak átlagától, annál szignifikánsan nagyobb.

1.3. – 1.4. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

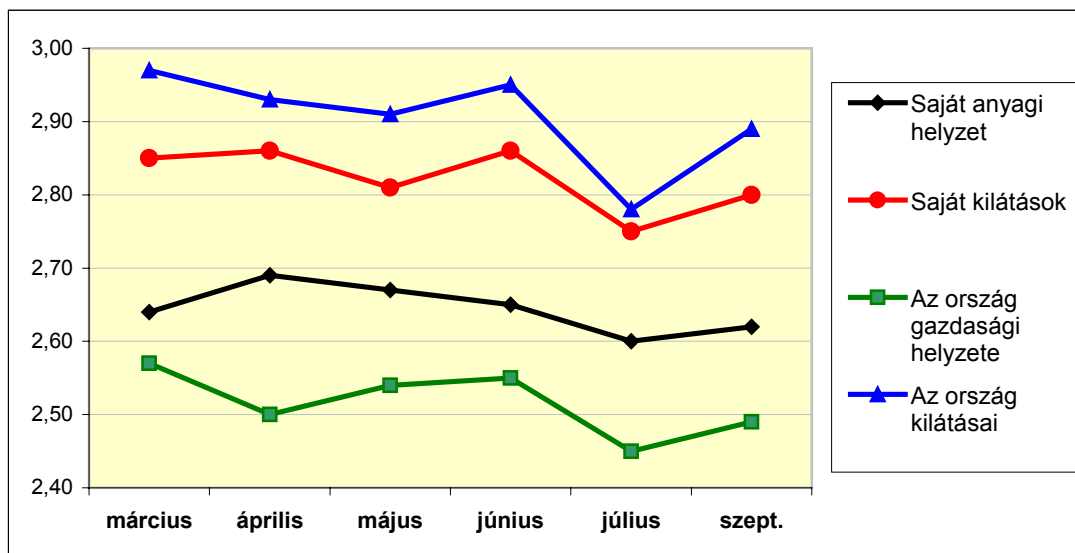
	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	-	-
Jó	61	4,2
Nem is jó, nem is rossz	729	49,9
Roszs	537	36,8
Nagyon rossz	134	9,2
<i>Összesen</i>	<i>1460</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,49</i>	
Nem tudja*	65	4,2

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	4	0,3
Jobb, mint most	335	24,3
Ugyanilyen	618	44,8
Roszsabb, mint most	352	25,5
Sokkal rosszabb, mint most	69	5,0
<i>Összesen</i>	<i>1378</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,89</i>	
Nem tudja*	146	9,6

*az összes megkérdezett százalékában

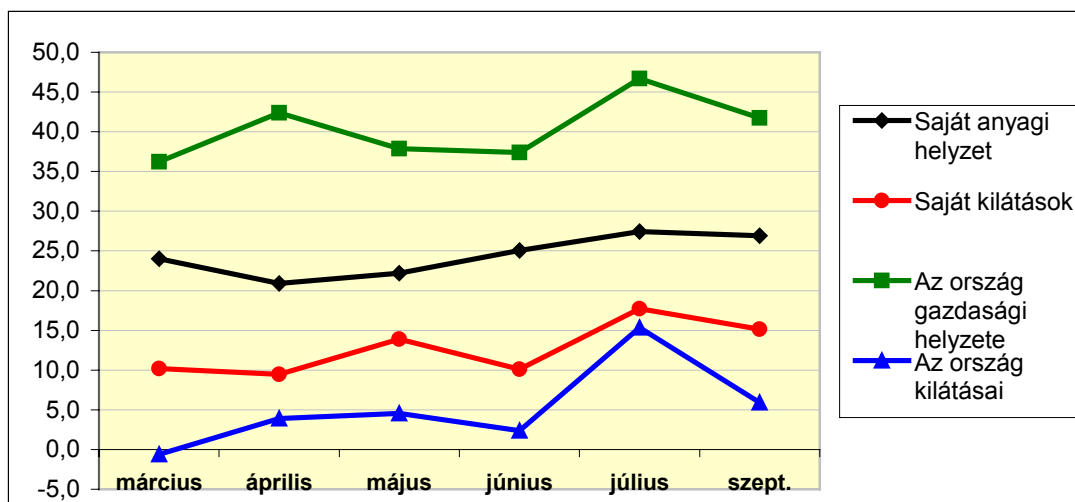
1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan - időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő vonalak az utolsó hat hónap adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1 – nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő vonalak az utolsó hat hónap adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.5. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
férfi	2,69	2,86	2,53	2,92
nő	2,56	2,75	2,46	2,86
<i>együtt</i>	2,62	2,80	2,49	2,89
<i>N=</i>	1523	1419	1460	1378
ÉLETKOR				
18-39	2,70	3,07	2,45	2,97
40-59	2,54	2,63	2,50	2,85
60-	2,61	2,61	2,54	2,83
<i>együtt</i>	2,62	2,80	2,49	2,89
<i>N=</i>	1522	1418	1459	1377
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,42	2,64	2,46	2,78
szakmunkásképző	2,60	2,82	2,45	2,99
érettségi	2,80	2,98	2,51	2,95
felsőfokú	3,02	2,90	2,65	2,91
<i>együtt</i>	2,62	2,80	2,49	2,89
<i>N=</i>	1523	1419	1460	1378
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,13	2,58	2,42	2,79
második ötöd	2,55	2,78	2,48	2,92
harmadik ötöd	2,58	2,61	2,48	2,79
negyedik ötöd	2,73	2,75	2,44	2,86
legfelső ötöd	3,00	2,93	2,65	3,06
<i>együtt</i>	2,58	2,73	2,49	2,88
<i>N=</i>	952	888	920	871
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,54	2,77	2,46	2,87
önálló, vállalkozó	2,71	2,80	2,50	2,89
vezető, értelmiségi	3,01	2,85	2,68	2,95
<i>együtt</i>	2,62	2,78	2,49	2,88
<i>N=</i>	1426	1329	1367	1291
TELEPÜLÉSTÍPUS				
község	2,58	2,79	2,50	2,91
város	2,58	2,75	2,41	2,84
megyei jogú város	2,71	2,87	2,48	2,96
Budapest	2,70	2,82	2,59	2,85
<i>együtt</i>	2,62	2,80	2,49	2,89
<i>N=</i>	1523	1419	1460	1378

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A szeptemberi adatfelvétel adatai szerint a magyar lakosság véleménye tovább romlott az Orbán-kormány tevékenységével kapcsolatban. Ezt fejezi ki az összes értékelhető válasz átlaga is (2,25), mely alacsonyabb, mint júliusban volt (2,29). Jelenleg a pozitív vélemények aránya 50%-kal magasabb, mint a negatívaké. Az “inkább pozitív” és az inkább negatív” válaszok aránya hasonló, ám a nagyon elégedetlenek aránya (20%) négyszerese a nagyon elégedettekének (4,7%). A megkérdezettek egytizede nem tudott határozott véleményt formálni a kormány eddigi teljesítményéről.

2.1. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése (négyfokú skálán: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	65	4,7
Inkább pozitív	486	35,4
Inkább negatív	546	39,7
Egyértelműen negatív	276	20,1
<i>Összesen</i>	1373	100,0
<i>Átlag</i>	2,25	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	152	9,9

*az összes megkérdezett százalékában

A kormány tevékenységével a legkevésbé elégedetlenek a 30 év alattiak (2,34), vezető, értelmiségi, illetve a mezőgazdasági foglalkozásúak(2,35-2,35), továbbá a községekben (2,30) és kisvárosokban (2,31) élők mutatkoztak. A nem, iskolai végzettség és jövedelmi helyzet tekintetében nincs lényeges különbség a kormány megítélésében.

Az ellenzék tevékenységének korábbi, inkább stagnálást mutató megítélése szeptemberre lényeges javulást mutatott, az osztályzatok átlaga (2,49) nemcsak szignifikánsan magasabb, mint a kormány esetében mért átlag, de elérte azt az értéket, melynek alapján a pozitív, illetve negatív véleményt alkotók aránya megegyezik. Akárcsak a korábbi adatfelvételek során, az ellenzék esetében ezúttal is lényegesen magasabb a határozott véleményt nem formálók aránya (24,7%), mint a kormány esetében.

2.2. Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

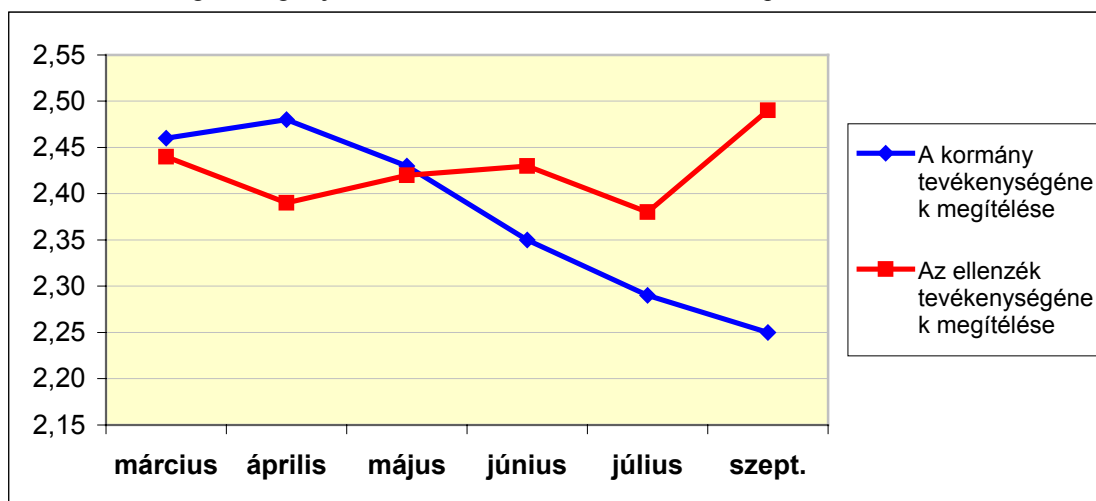
	N=	%
Egyértelműen pozitív	67	5,9
Inkább pozitív	514	45,0
Inkább negatív	475	41,6
Egyértelműen negatív	87	7,6
<i>Összesen</i>	1144	100,0
<i>Átlag</i>	2,49	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	378	24,7

*az összes megkérdezett százalékában

Az ellenzék közel egyéves teljesítményével leginkább a 30 év alattiak (2,56) és a 70 év felettiak (2,53), az alacsonyabb jövedelműek és a megyeszékhelyeken élők (2,56) elégedettek.

1.3.ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban.

A grafikonon szereplő vonalak az utolsó hat hónap adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatívan, 4 – egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelölik az adott kérdésben, az adott hónapban.

A demokrácia működésével való elégedettség nem növekedett a júliusban regisztrálthoz képest. A válaszok átlaga szeptemberben 2,19. A határozott véleménnyel rendelkezők körülbelül egyhatoda (18,4%) teljes elégedetlenségét fejezte ki a magyar demokrácia jelenlegi állapotával szemben, a valamilyen mértékben negatív véleményt alkotók aránya pedig összességében 64%. Az elégedettek között szinte elenyésző azok aránya, akik teljes mértékben elégedettek a demokrácia magyarországi működésével (1,1%).

2.3. Elégedettség a demokrácia működésével (négyfokú skálán: 1 – nagyon elégedetlen, 4 – nagyon elégedett)

	N=	%
Nagyon elégedett	16	1,1
Elégedett	481	34,8
Elégedetlen	629	45,6
Nagyon elégedetlen	254	18,4
<i>Összesen</i>	1380	100,0
<i>Átlag</i>	<i>2,19</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	141	9,2

*az összes megkérdezett százalékában

Az általános elégedetlenség a demokrácia működésével kapcsolatban abban is megmutatkozik, hogy a társadalom egyetlen – tagjainak valamilyen társadalmi-gazdasági-demográfiai jellemzője által meghatározott – csoportja esetében sem beszélhetünk már arról, hogy tagjaik között az elégedettek száma meghaladná az elégedetlenekét. A legkevésbé elégedetlenek között találjuk a 30 alattiakat (2,33) és az értelmiségieket (2,32). Minél kritikusabb véleménnyel van valaki a kormány tevékenységéről, annál elégedetlenebb a demokrácia működésével.

3. Lakossági vélemények aktuális politikai kérdésekről

A szeptemberi adatfelvétel során feltettünk néhány aktuális, a kormányzati döntést igénylő üggyel kapcsolatos kérdést is.

Először arról kérdeztük az állampolgárokat, hogy miként vélekednek arról a kormányzati szándékról, mely a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium költségvetésére jövőre az ideinél 11%-kal nagyobb összeget, összesen mintegy 250 milliárd forintot kíván juttatni, szemben Torgyán József miniszter 413 milliárdos igényével, mely 50%-os növekedést jelentene az idej forrásokhoz képest.

A válaszok egyenlő arányban oszlottak meg a kormányzat döntésével való egyetértés, illetve egyet nem értés között, a válaszadók 41-41%-a tette le a voksát a két álláspont mellett. Ugyanakkor a válaszadók 11%-a úgy vélte, az előirányzott összeg, tehát a 250 milliárd forint is sok az agrártárca feladatainak ellátására. A megkérdezettek egyhatede nem tudott állást foglalni a kérdésben.

A válaszadók társadalmi-demográfiai jellemzői erőteljesen befolyásolják a kérdésben alkotott véleményeket. A kormány álláspontját a teljes mintabeli eloszlásnál szignifikánsan magasabb arányban támogatják a 30-39 évesek (45,7%), az érettségizettek (46,9%) és a felsőfokú végzettségűek (53,8%), a negyedik (48,1%) és az ötödik (49,7%) jövedelmi ötödbe tartozók, valamint a megyeszékhelyeken (48,9%) és a Budapeseten (51,5%) élők. A miniszter álláspontjával inkább az átlagnál nagyobb arányban értenek egyet a 40-49 évesek (45,3%) és a 70 éven felüliek (44,9%), a legfeljebb általános iskolát végzettek (49,9%), a három alsó jövedelmi ötödbe tartozók és a községekben élők (52,1%).

3.1. táblázat. Egyetért-e a kormánynak azzal a javaslatával, hogy a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium költségvetése jövőre a Torgyán József miniszter által igényelt 50% helyett 11%-kal növekedjen?

	N=	%
Egyetért a kormány javaslatával	524	41,0
Nem ért egyet a kormány javaslatával, a miniszter igényeinek megfelelően kellett volna emelni az összeget	524	41,0
A kormány által javasolt 250 milliárdot is sokallja	139	10,9
Egyéb válasz	91	7,1
<i>Összesen</i>	<i>1278</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	240	15,7

*az összes megkérdezett százalékában

A következő kérdésben arról érdeklődtünk, hogy az állampolgárok miként vélekednek a biztosítási adóról, melyet a kormányzat szándéka szerint 2000. áprilisától vezetnének be néhány biztosításfajtára. A biztosítási adó bevezetését a határozott véleménnyel rendelkezők háromnegyede nem támogatja. A megkérdezettek jelentős része, mintegy egyötöde nem tudott állást foglalni a kérdésben (3.2.a. táblázat).

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy az emberek miért helyezkednek erre az álláspontra. Ennek érdekében nyitott kérdés formájában kértük őket, indokolják meg az előző kérdésre adott válaszukat. Akik támogatják az új adónem bevezetését, úgy látják, hogy a biztosítóknak amúgy is nagy a nyeresége, ezért szükséges a megadóztatásuk. Néhányan a költségvetés forrásigényével magyarázták válaszukat.

Az ötklet ellenzőinek nagyobbik része szerint viszont a biztosítók a jelentkező többletterheiket továbbhárítják majd a biztosítottakra, így az új adófajta számukra jelent majd többletkiadást.

3.2.a. táblázat. Támogatja-e Ön a kormánynek azt a tervét, hogy a biztosító társaságoknak 2000. áprilisától néhány biztosításfajta után adót kellene fizetniük?

	N=	%
Igen, támogatja	276	23,0
Nem, nem támogatja	925	77,0
<i>Összesen</i>	<i>1201</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	320	20,9

*az összes megkérdezett százalékában

3.2.b. táblázat. Miért gondolja így?

	N=	Az összes válasz %-ában
Pozitív válasz		
A biztosítóknak van pénze	111	8,7
Szükség van pótlólagos adóbevételekre	40	3,1
Nincs biztosításom	5	0,4
Negatív válasz		
Árfelhajtó hatású, a biztosítottakkal fizettetik meg	411	32,1
Már így is sokfajta adó van, nagy az adóterhelés	326	25,5
Fejletlenek a biztosítók	32	2,5
Egyéb	239	18,7
Irreleváns, értelmezhetetlen válasz	59	4,6
Nem tudja	57	4,5

A határozott válasszal rendelkezők döntő többsége, több, mint 90%-a egyetért azzal, hogy a kormány a minisztériumok kiadásainak csökkentésével és a privatizációs bevételek felhasználásával csökkenti az idej költségvetés idej hiányát. A megkérdezettek több, mint egyötöde nem tudott állást foglalni a kérdésben.

3.3.a. táblázat. A kormány úgy döntött, hogy a költségvetés idej hiányát a minisztériumok kiadásainak csökkentéséből és a privatizációs bevételekből pótolja és nem vezet be megszorító intézkedéseket. Egyetért-e Ön ezzel a döntéssel?

	N=	%
Igen ,egyert ért	1091	92,5
Nem,nem ért egyet	88	7,5
<i>Összesen</i>	<i>1180</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	343	22,4

*az összes megkérdezett százalékában

3.3.b. Miért gondolja így?

	N=	%
Mert a lakosság kimerült a sok tehertől	514	42,8
Mert az államnak bevételei származtak a privatizációból	64	5,3
Túl sok volt a minisztériumi alkalmazott	261	21,7
Egyet nem értő válasz	142	11,8
Irreleváns, értelmezhetetlen válasz	121	10,1
Nem tudja	100	8,3

A Magyar Labdarúgó Szövetség közgyűlése új elnököt választott Kovács Attila helyébe. A megkérdezettek többsége, 55%-a nem tudott állást foglalni ebben a kérdésben. Azok többsége, akik ezt megtették a Szövetség közgyűlésének ezzel a döntésével egyetértet. Az egyetértő válasz indoklásaként a válaszadók elsősorban a volt elnök alkalmatlanságára, hozzá nem értésére hivatkoztak. A döntéssel egyet nem értők mindenekelőtt a politika beleszólását kifogásolták az elnökválasztás folyamatába (3.4.b. táblázat).

3.4.a. táblázat. A Magyar Labdarúgó Szövetség közgyűlése visszahívta az elnöki székéből Kovács Attilát. Egyetért-e Ön ezzel a döntéssel?

	N=	%
Igen ,egyert ért	405	59,6
Nem, nem ért egyet	274	40,4
<i>Összesen</i>	<i>679</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	840	54,9

*az összes megkérdezett százalékában

3.4.b. táblázat. Miért gondolja így?

	N=	%
Ellenszenves	38	5,3
Alkalmatlan volt, nem értett a labdarúgáshoz	174	24,1
Vaj van a füle mögött	73	10,1
Az állam ne szóljon bele a labdarúgó szövetség ügyeibe	99	13,7
Alkalmas volt, jól végezte a munkáját	87	12,0
Egyéb válasz	205	28,4
Nem tudja	46	6,4

4. Lakossági vélemények az adózással és az adóterhek megoszlásával kapcsolatban. A közterhek megfizetésének kikerülésére és a közpénzekből finanszírozott ellátások jogosulatlan igénybevételére irányuló magatartások megítélése. Közép-kelet-európai összehasonlítás.

A szeptemberi kérdőívben a három közép-kelet-európai országban azonos módon lekérdezett kérdésblokk központi témája az adózás volt. Az első kérdések az adóterhek általános, illetve egyes jövedelmi kategóriába tartozókra eső mértékére vonatkoztak. Először azt kérdeztük az állampolgároktól, hogy miként vélekedik a jelenlegi adók és az azokból finanszírozott szociális kiadások mértékéről. A jelenlegi bevételi és kiadási szint változatlanúsága mellett érvelt a határozott véleménnyel rendelkező cseh lakosság többsége (59%). Ezzel szemben a lengyelek és a magyarok többsége (61, illetve 52%-a) a jelenlegi adók csökkentését preferálná még akkor is, ha az a szociális kiadások mértékének csökkentését vonná maga után. A csehek esetében az adók csökkentését óhajtók aránya a válaszadók egynegyedét teszi ki. Az adók növelésével a csehek közel egyötöde és a magyarok egytizede értene egyet, míg a lengyelek között arányuk csupán 2%.

A lengyelek közül szinte mindenki határozott állásponttal rendelkezik e kérdés tekintetében, a cseke és a magyarok között azonban meglehetősen magas a 'nem tudja' válaszok aránya.

4.1. Ön szerint a kormánynak... (%)

	Csehország	Lengyelország	Magyarország
növelnie kellene az adókat, hogy többet költhessen szociális kiadásokra	18	2	10
változatlanul kellene hagynia a jelenlegi bevételi és kiadási szintet	59	37	38
csökkenteni kell az adókat, még akkor is, ha így kevesebb jut szociális kiadásokra	24	61	52
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja	20	2	17

Ezt követően arra voltunk kíváncsiak, hogy a három ország polgárai miként értékelik az egyes jövedelmi kategóriákba tartozók adóterheit. A kérdésfeltevésben három jövedelmi kategóriát különítettünk el: alacsony, közepes és magas jövedelműeket, anélkül, hogy a kategóriákhoz jövedelemhatárokat rendeltünk volna.

A 4.2.1. táblázat azt mutatja meg, hogy a három ország lakói miként vélekednek a magas jövedelműeket terhelő adók nagyságáról egy ötfokú skálán. Várakozásainknak megfelelően mindhárom országban alacsonynak tartják a gazdagok jelenlegi adóterheit. Ezen belül a legtöbben Magyarországon vélekednek így, összességében a határozott válaszok 69%-a esett az 'alacsony' illetve a 'túl alacsony' kategóriákba. Csehországban a válaszadók 62%-a, Lengyelországban pedig 58%-a vélekedett hasonlóan. A válaszok megoszlása a két említett kategória között azonban különbözik a három országban. Míg Magyarországon a válaszok többsége az 'alacsony'

kategóriába esett, addig a másik két országban a ‘túl alacsony’-ba. Az adókat magasnak tartók arányaiban nem mutatkozik különbség, a jelenlegi adószintet megfelelőnek találók aránya viszont jelentősen alacsonyabb Magyarországon, mint a másik két országban.

4.2.1. Ön szerint a magas jövedelműek adója ...(%)

	Csehországban	Lengyelországban	Magyarországon
Túl magas	5	5	2
Magas	7	8	11
Megfelelő	26	29	18
Alacsony	27	21	43
Túl alacsony	35	37	26
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja	16	9	15

A közepes jövedelműek vonatkozásában is jelentős különbségeket találunk a három országban megfogalmazódott vélemények között. Míg Csehországban a határozott választ adók többsége, Lengyelországban pedig relatív többsége megfelelőnek tartja a középrétegek adóterheit, addig Magyarországon a válaszadók többsége magasnak tartja azt, és csupán egyharmaduk véli megfelelőnek. Lengyelországban ugyanakkor valamivel magasabb az adóterheket túl magasnak tartók aránya, mint a másik két országban. Összességében a lengyel és magyar polgárok többsége inkább magasnak, mint megfelelőnek vagy alacsonynak tartja a közepes jövedelműek adóját.

4.2.2. Ön szerint a közepes jövedelműek adója ...(%)

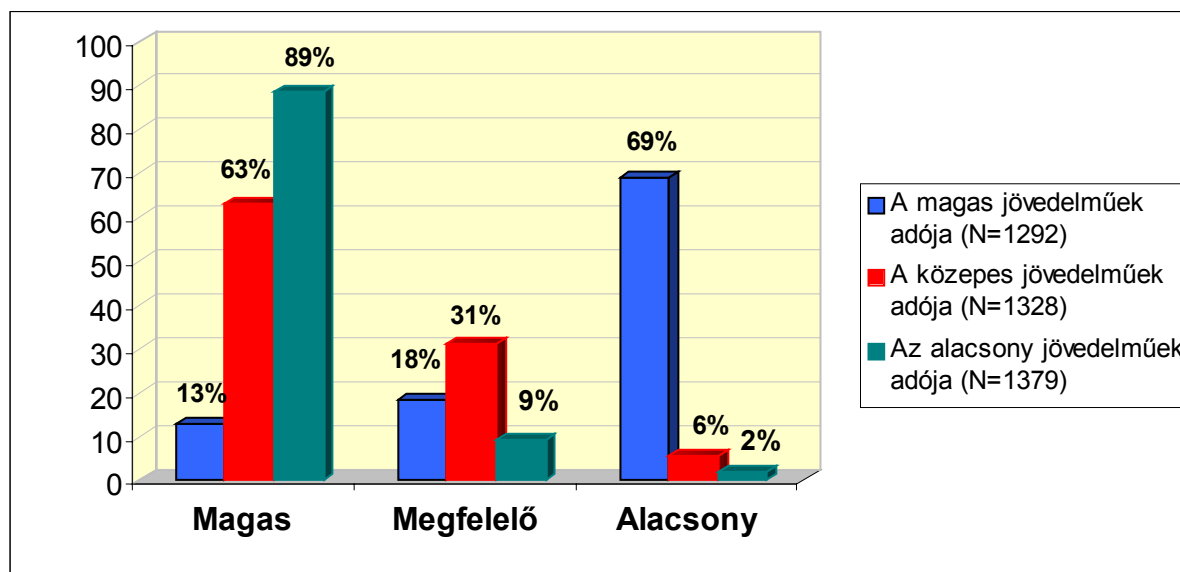
	Csehországban	Lengyelországban	Magyarországon
Túl magas	10	16	10
Magas	34	35	53
Megfelelő	51	41	31
Alacsony	3	5	5
Túl alacsony	1	2	1
Nem tudja	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
<i>Összesen</i>	<i>10</i>	<i>9</i>	<i>13</i>

Bár a lakosság döntő többsége mindhárom országban magasnak vagy nagyon magasnak ítéli az alacsony jövedelműek által fizetett adók mértékét, érdekes különbsége ez esetben is mutatkoznak. Míg Lengyelországban a határozott választ adók háromnegyede túl magasnak találja az alacsony jövedelműek adóját, addig Magyarországon ez az arány 46%, Csehországban pedig csak 31%. A magyarok összességében hasonló arányban (89%) tartják magasnak vagy nagyon magasnak az alacsony keresetűek adóterheit, mint a lengyelek (93%). A csehek esetében viszont – a másik két ország állampolgáraihoz viszonyítva legalábbis – meglehetősen magas, 28%-os azok aránya, akik e réteg adóterheit megfelelőnek találják.

4.2.3. Ön szerint az alacsony jövedelműek adója...(%)

	Csehországban	Lengyelországban	Magyarországon
Túl magas	31	77	47
Magas	39	16	42
Megfelelő	28	6	9
Alacsony	1	0	1
Túl alacsony	0	0	1
Összesen	100	100	100
Nem tudja	11	3	10

4.1. ábra. Ön szerint a különböző jövedelmi kategóriákba tartozók adója Magyarországon...(A háromfokú skálát az eredeti, ötfokú skála két felső, illetve két alsó kategóriájának összevonásával képeztük. Az ábrán szereplő értékek a határozott válaszokhoz viszonyított gyakorisági megoszlást tükrözik.)

A kérdezés során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a három ország állampolgárai miként ítélik meg a közterhek alóli kibújás egyes módjait, illetve a közpénzekből finanszírozott állami támogatásokhoz valótlán adatok közzétevése révén való hozzájárulást. Először azt kérdeztük meg, hogy elítélendő-e, ha az adófizető nem vallja be a teljes jövedelmét azért, hogy kevesebb jövedelemadót fizessen. A 4.3. táblázat adatai jól mutatják, hogy az adócsalásnak ezt a formáját a csehek ítélik el leginkább, a magyarok pedig a legkevésbé. Figyelemreméltó, hogy Magyarországon, bár a határozott véleménnyel rendelkezők között többségben voltak a hasonló magatartást elítélők, ám meghaladta a kétötödöt azok aránya, akik a jövedelemelvitkolást megbocsáthatónak tartják a magas adókra és az alacsony bérekre való hivatkozással.

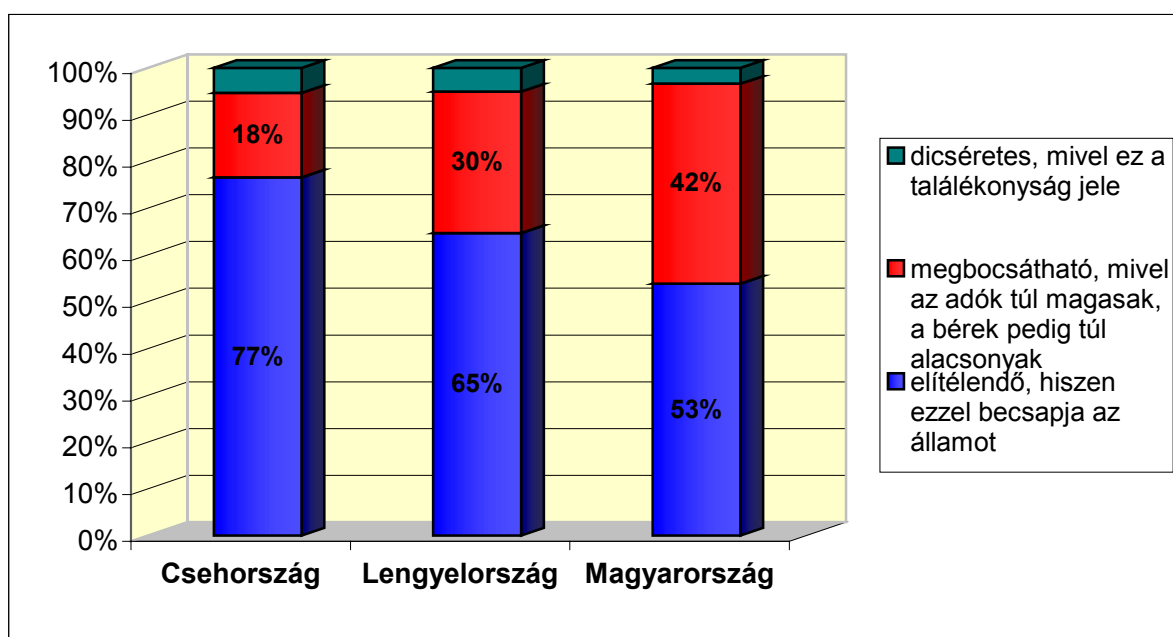
Abban azonban megegyeznek a három ország adatai, hogy elenyésző az adócsalást dicséretesnek tartók aránya.

4.3. táblázat. Ha az adófizető nem vallja be a teljes jövedelmét azért, hogy kevesebb jövedelemadót kelljen fizetnie, az...(%)

	Csehország	Lengyelország	Magyarország
elítélendő, hiszen ezzel becsapja az államot	77	65	53
megbocsátható, mivel az adók túl magasak, a bérek pedig túl alacsonyak	18	30	42
dicséretes, mivel ez a találékonyság jele	5	5	3
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja*	6	1	5

*az összes megkérdezett százalékában

4.2. ábra. Ha az adófizető nem vallja be a teljes jövedelmét azért, hogy kevesebb jövedelemadót kelljen fizetnie, az...(a határozott választ adók százalékában)

Az előző kérdéssel szemben, a három ország lakói hasonlóképpen vélekednek azokról, akik állami támogatás elnyerése érdekében hamis adatok közölnek. Mindhárom országban a határozott állásponttal rendelkezők legalább négyötöde elítélendőnek tartja ezt a magatartást.

4.4. Ha valaki hamis adatokat ad meg magáról azért, hogy megkapjon egy olyan állami támogatást, amely nem illeti meg, az....(%)

	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Elítélendő, hiszen ezzel becsapja az államot	81	84	86
Megbocsátható, mivel az adók túl magasak, a bérek pedig túl alacsonyak	16	14	13
dicséretes, mivel ez a találékonyság jele	3	2	1
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja*	6	1	3

*az összes megkérdezett százalékában

Ismét kiütözköznek azonban a különbségek a feketemunka megítélésében. Míg a csehek háromnegyede elítéli a hivatalosan be nem jelentett munkásokat alkalmazók magatartását, addig magyarok csupán háromötöde van hasonló állásponton, kétötödük viszont megbocsáthatónak tartja a magas közterhekre hivatkozással. A lengyelek véleménye a csehekéhez áll közelebb.

4.5. Ha valaki nem hivatalosan (feketén) alkalmaz valakit azért, hogy egyiküknek se, sem a munkaadóknak, sem a munkavállalóknak, ne kelljen adót vagy járulékot fizetni, az...(%)

	Csehország	Lengyelország	Magyarország
elítélendő, hiszen ezzel becsapja az államot	76	71	58
megbocsátható, mivel az adók túl magasak, a bérek pedig túl alacsonyak	19	26	40
dicséretes, mivel ez a találékonyság jele	4	3	2
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja*	7	1	4

*az összes megkérdezett százalékában